

ČISTA TEORIJA PRAVA KOT IZZIV

Marijan Pavčnik: Čista teorija prava kot izziv. Reine Rechtslehre als Anregung. IUS Software. Zbirka Pravna obzorja. Ljubljana 2015, 188 strani.

1. UVOD

Ena ključnih vprašanj pravne teorije so, zakaj pravo kot tako velja, iz kje izhaja in kaj je poslednja (najvišja) norma, ki ga utemeljuje (oz. mu daje veljavo). S temi vprašanji so se ukvarjali tudi Kelsen in člani njegovega seminarja,¹ med katere je sodil Leonid Pitamic.² Čeprav so na razvoj čiste teorije prava in Kelsnove ideje o temeljni pravni normi vplivale misli vseh članov Kelsnovega kroga,³ pa avtor knjige Čista teorija prava kot izziv, akad. prof. dr. Marijan Pavčnik, meni, da je pri nekaterih vprašanjih ključno vlogo odigral prav Pitamic.⁴ Delo Čista teorija prava kot izziv je v svojem bistvu prikaz nekaterih Pitamičevih pomislekov, idej, misli oz. ugovorov, ki osvetljujejo nekatere vidike razvoja čiste teorije prava ter Pitamičev prispevek in presežek v njem.

Knjiga je formalno razdeljena na dva večja dela (slovenski in tujejezični), znotraj njiju pa nadalje na tri različne prispevke: (1) Metodološka jasnost in (ali) predmetna čistost prava? Ob Kelsnovih in Pitamičevih razpravljanih in razhajanih (2013); (2) Vprašanje temeljne pravne norme (Pitamičevo pismo

¹ Glej Marijan Pavčnik: Čista teorija prava kot izziv. IUS Software, Ljubljana 2015, str. 26 (kjer ni drugače navedeno, se v nadaljevanju sklicevanje na strani nanaša na knjigo, ki je predmet tega prikaza). Med drugimi naj bi v Kelsnovem privatnem seminarju, na podlagi katerega je pozneje nastala »Dunajska pravnoteoretična šola«, sodelovala tudi Adolf Merkl in Alfred Verdross. Glej str. 20 in 65 (kjer so navedeni še drugi člani seminarja).

² Več o Leonidu Pitamicu glej zlasti na strani 19 in 20, še posebej opomba 1.

³ Čeprav so na razvoj čiste teorije prava pripomogli tudi Kelsnovi učenci, pa Pavčnik meni, da bi bilo netočno reči, da je bila čista teorija prava skupinsko delo. Glej str. 65.

⁴ Glej npr. stran 66 (kjer Pavčnik navaja, da je ključno vlogo pri vprašanju učinkovitosti odigrala Pitamičeva razprava Predpostavke ekonomije mišljenja v pravni znanosti). Podobno tudi na strani 27. Da je Kelsen Pitamičev prispevek bolj ali manj ustrezno priznal, Pavčnik navaja na strani 64, pa tudi na strani 20.

Hansu Kelsnu, 2009); in (3) Ob Pitamičevi »Državi« (2009).⁵ Vsebinsko lahko knjigo razdelimo na dva večja dela: del, ki se neposredno posveča razmerju med Pitamičevo in Kelsnovo mislijo (sem lahko uvrstimo prvi dve razpravi), ter del, ki sistematično predstavlja Pitamičevo knjigo *Država* (tretja razprava). V nadaljevanju se osredotočam zlasti na predstavitev vsebine prvega dela (tj. prvih dveh razprav).

2. KELSNOVA IZHODIŠČA

Kelsnova teorija prava je čista teorija **prava**. Čista zato, ker je čist njen osrednji predmet, prav tako pa tudi njegovo preučevanje (metodologija). Osrednji predmet čiste teorije prava je pozitivno pravo (tj. pozitivni red, tak kot je, in ne tak, kot naj bi bil) kot splošni pojem (kaj sploh je pravo in kakšno je to pravo – torej na splošno in ne nek konkretni pravni red). Ker odkriva »čisto« pravo, mora tudi njegovo raziskovanje ostati čisto (očiščeno vseh preostalih prvin, kot so politika, morala, narava itd.).⁶ Ker Kelsen meni, da je predmet preučevanja odvisen od metode in njene spoznavne usmeritve (metoda je tista, ki določa predmet),⁷ se zavzema za metodološko čist pristop, ki bo ustvaril čist predmet preučevanja.⁸

Kelsen sprejema novokantovski dualizem in svet deli na svet biti (*sein*) in svet najstva (*sollen*). Prvemu pripada naravni zakon in deluje po načelu vzrok – posledica, tj. »če bo to, bo ono«, drugemu pa pripada pravni zakon, ki deluje po načelu pripisovanja pravne posledice pravnemu pogoju, tj. »če bo to, naj bo ono«.⁹ Njegova najstvena struktura prava ima formalen značaj (vez »naj« nima vrednostnega (moralnega) značaja, temveč le značaj pripisa posledice, ki jo določa neka norma).¹⁰ Zavzema se za razmejitev pravne vede od sociološkega raziskovanja (ki se ukvarja z pravom kot delom naravne resničnosti in tako

⁵ V tujejezičnem delu so tri nemške in ena angleška razprava, ki vsebinsko v bistvenem ustrezajo slovenskim razpravam (pri čemer se angleška ujema s prvo razpravo, nemške pa z vsemi tremi).

⁶ Izhodišča čiste teorije prava Pavčnik predstavi zlasti v razdelku 2. Čistost prava znotraj prve razprave (glej zlasti strani 21, 22 in 23). Več o »čistosti« čiste teorije prava glej tudi v: Hans Kelsen: Čista teorija prava. Uvod v problematiko pravne znanosti. Prevedla Amalija Maček Mergole, Cankarjeva založba, Ljubljana 2005, str. 19.

⁷ Ali bolj natančno: »specifična metoda določa specifični predmet«. Glej M. Pavčnik, nav. delo, str. 29, *vir navedka je označen v opombi 50*.

⁸ Glej str. 43.

⁹ Glej zlasti str. 22.

¹⁰ Glej H. Kelsen, nav. delo, str. 34. Podobno tudi: »Samostojnost prava je sinonim za 'čistost vede', ki jo pravo zanima zgolj kot formalna najstvena struktura.«. Glej M. Pavčnik, nav. delo, str. 21 in 22.

pravo zamenjuje z dejstvi) pa tudi od naravnopravnih teorij (ki v pravo vnašajo etično politični postulat in tako pravo zamenjuje z moralo).¹¹

Kot metodo, primerno za spoznavanje prava, Kelsen šteje zlasti normativno-deduktivno metodo.¹² Pravna norma je po njegovem mnenju pravna norma zato, ker tako določa pravna norma višjega reda (pravo je sistem norm, ki so v sebi sklenjena celota – norma torej lahko izhaja le iz druge norme in ne npr. iz dejstev).¹³ Normativne zakonitosti je zato mogoče spoznati le s pravnim zakonom¹⁴ (*sollen* lahko izhaja samo iz *sollen*).¹⁵

Kelsen je na takih svojih stališčih vztrajal¹⁶ tudi pri iskanju poslednje norme, ki bo kot najvišja norma temeljni razlog za veljavnost vseh norm nekega reda.¹⁷ Če norma velja, ker tako določa višja norma, slednja velja, ker tako določa norma, ki je še višja od slednje. Končno je poslednja višja norma utemeljena v najvišji normi, ki jo Kelsen imenuje **temeljna norma**. Znotraj čiste teorije prava temeljna norma (kot izhodišče prava, ki je ločeno od narave in morale) ne more biti utemeljena v dejstvih ali vrednotah.¹⁸ Prav tako ne more biti (ker nad njo ni višje norme, ki bi določala njen sprejem) postavljena.¹⁹ Zato je, skladno s čisto teorijo prava, lahko le **predpostavljena**. Temeljna norma je tako le hipotetična predpostavka v mislih raziskujočega, ki predpostavlja, da pravni red velja. Temeljna norma je tako zunaj pravnega reda (zunaj predmeta opazovanja) in je znotraj tistega, ki predmet opazuje.²⁰

¹¹ Glej str. 22.

¹² Po Kelsnovem mnenju induktivno–kavzalna metoda pravnemu spoznanju odvzame njegovo naravo. Glej npr. str. 30.

¹³ Glej npr. str. 23: »'Naravna' posledica Kelsnovega pristopa je, da je pravo sistem pravil ali norm, ki so v sebi sklenjena celota. Sistem pravil ni utemeljen z dejstvi in vrednotami, ampak le s pravnimi pravili iste ali višje stopnje.«.

¹⁴ Glej str. 22.

¹⁵ »Teza čiste teorije prava je, da norma (pravilo) lahko izhaja samo iz norme (pravila), ne pa tudi iz tega, kar je.« Glej str. 65. Kelsnovo stališče, da norma (*sollen*) lahko izvira le iz norme (*sollen*), je imelo pomemben vpliv na Pitamica. Glej str. 24.

¹⁶ Pavčnik navaja, da je bil Kelsen premočrten in je sprejemal le tisto, kar se je skladalo s predpostavkami čiste teorije prava, saj svojega teoretičnega izhodišča ni bil pripravljen spreminjati. Glej str. 65.

¹⁷ Glej H. Kelsen, nav. delo, str. 60.

¹⁸ Glej npr. str. 23.

¹⁹ Ali, kot zapiše Pavčnik: »Nujnost tako razumljenega sistema pravnih pravil je, da ne more normativno utemeljiti ustave, ki je hierarhični vrh pozitivnega prava (če se omejimo samo na državno pravo).« Glej str. 23.

²⁰ Glej npr. str. 23 in 59. V Pitamičevem pismu Kelsnu (str. 59). Pitamic Kelsnovo opredelitev temeljne norme primerja s Kantovimi kategorijami (tudi te »so po Kantu le oblike, apriorni pogoji našega spoznanja, ki šele omogočajo spoznanje; so v razumu spoznavajočega subjekta in ne v predmetih, ki jih želi spoznati ...«).

3. PITAMIČEV POGLED

Pitamic je skupaj z Adolfom Merklom (teorija stopnjevitosti pravnega reda) in Alfredom Verdrossom (naravnopravna šola) sodeloval na Kelsnovem seminarju.²¹ Pitamica je »čistost«²² normativne teorije intelektualno spodbujala in jo je deloma vključil v svojo teorijo, kar se vidi zlasti pri njegovi teoriji o državi.²² Kljub navdušenosti pa so se mu odpirala določena vprašanja, na katera ni mogel odgovoriti skladno s predpostavkami čiste teorije prava.²³ V tem oziru je razvijal svoje odgovore in z nekaterimi od njih vplival na Kelsnovo teorijo.²⁴

3.1 Pitamičeva izhodišča

Tudi Pitamic je skušal odgovoriti na vprašanje, zakaj velja ravno ta in ne kakšna druga norma, pri tem pa je skušal izstopiti iz neskončnega zaporedja, ki ga ustvarja dosledni odgovor »ker tako določa norma višjega reda«. Rešitev iz logične zanke je videl v preskoku iz sveta najstva v svet biti.²⁵ Ker končna norma ne more biti utemeljena z normo samo (če jo utemeljuje višja norma, potem ne gre za končno (najvišjo) normo, saj mora biti norma, ki jo utemeljuje, od nje višja), moramo njene temelje iskati zunaj tega najstva (ko se nehamo spraševati, kaj naj bi bilo, ampak preučujemo, kaj je).²⁶ Odgovor na vprašanje, zakaj velja točno ta in ne kakšna druga norma, so po Pitamičevem mnenju torej psihološka dejstva biti,²⁷ material, na podlagi katerega se izbere temeljna norma, pa ni norma sama (in s tem svet najstva), ampak dejansko ravnanje ljudi (svet biti).²⁸

²¹ Glej str. 20.

²² Glej str. 24 in 25.

²³ Ključno vprašanje Pitamic predstavi v pismu Kelsnu: »Po drugi strani pa ste Vi in jaz in mi vsi stali pred očitnim in nezavrnljivim dejstvom, da je treba za spoznanje nekega časovno in krajevno veljavnega prava upoštevati učinkovitost pravnih norm, tj. njihovo dejansko, čeprav ne brezizjemno izvrševanje in spoštovanje, ali utemeljene izglede za to učinkovitost, *hic et nunc*. Če pri določitvi izhodišča sistema norm, za katerega domnevamo veljavnost, te okoliščine ne upoštevamo, pridemo do praktično nemogočih, utopičnih posledic. Kako pa naj dejansko učinkovitost prava včlenimo v strogo verigo najstva, ki ne dopušča nobenega preloma in nobenega vdora? Kako naj bit povežemo z najstvom?« Glej str. 57.

²⁴ Glej npr. stran 66 (kjer Pavčnik navaja, da je ključno vlogo pri vprašanju učinkovitosti odigrala Pitamičeva razprava Predpostavke ekonomije mišljenja v pravni znanosti), podobno tudi na strani 27. Da je Kelsen Pitamičev prispevek bolj ali manj ustrezno priznal, navaja na strani 64, pa tudi na strani 20 in 31.

²⁵ Glej str. 28 in 29.

²⁶ »In te 'zadnje predpostavke' si ne moremo prikazati kot 'tisto, ki *naj bi bila*, temveč kot tisto, ki *je*.« Glej str. 28, *vir citata je naveden v opombi 46*.

²⁷ Glej str. 29.

²⁸ Glej str. 32.

Pitamic zato meni, da predmet prava ni zgolj normativen (»čist« oz. enodimenzijski),²⁹ zato tudi metoda, s katero ga preučujemo, ne more biti zgolj ena (tj. normativna). Za razliko od Kelsna je Pitamic namreč prepričan, da metoda ni neodvisna od predmeta preučevanja – predmet oz. njegova narava sta tista, ki vplivata na izbiro (sooblikujeta) metodo preučevanja (ker mora nekaj vplivati na to, katero metodo bomo pri preučevanju določenega predmeta izbrali, Pitamic meni, da je to, kar vpliva na izbiro, narava predmeta sama).³⁰

Pitamic je prepričan, da zgolj z normativno metodo ni mogoče spoznati izhodišč nekega konkretnega prava.³¹ Uporaba zgolj ene (normativne) metode nas vodi v neskončen niz, ki ga lahko presekamo samo s predpostavko, ki jo izpeljemo po neki drugi metodi.³² Potreba po tej predpostavki (temeljni normi) ima drugačen značaj kot norma sama, zato je za njeno spoznavanje treba uporabiti drugačno metodo (ne normativno).³³

Ker je material, na podlagi katerega se izbere temeljna norma, dejansko ravnanje ljudi, Pitamic meni, da je pri spoznavanju prava nujno potrebna tudi induktivno-kavzalna metoda³⁴ – ne le, da dejanskemu stanu pripisujemo neke posledice glede na normo (ki jo izpeljemo iz višje norme, itd.), temveč tudi temeljno normo izpeljemo iz dejanskega stanu (ali, kot pravi Pitamic, da je treba »potek normativne dedukcije zastaviti z ozirom na po drugi (kavzalni) metodi vršeci se razvoj dogodkov, torej z ozirom na faktična dejstva.«).³⁵

Pri preučevanju prava je po Pitamičevem mnenju tako nujno, poleg normativne metode, uporabljati tudi druge (zlasti sociološko in aksiološko).³⁶ Ob tem se tudi Pitamic zavzema za metodološko jasnost (oz. čistost),³⁷ slednjo pa razume nekoliko drugače kot Kelsen. Ne gre za čistost v smislu očiščenosti (izključevanja) vseh preostalih metod, temveč za jasno razmejitev med metodami in zavedanje, kateri vidik prava preučujemo s katero od metod. Gre torej za

²⁹ »Predmet, to je pravo, ni enodimenzijsko čist ...«. Glej str. 48.

³⁰ Glej zlasti strani 29 in 30, ter stran 38.

³¹ Glej str. 27.

³² Glej str. 28.

³³ Glej str. 28 in 29.

³⁴ »Za Pitamica 'psihološka dejstva biti, ki so zunaj mene, na področju družbenega', določajo, da 'kot veljavno predpostavljam prav to normo in nobene druge'. In to je tudi razlog, da je za spoznavanje prava neizogibno potrebna tudi induktivno-kavzalna metoda.« Glej str. 29 in 30.

³⁵ Str. 27, glej tudi str. 28.

³⁶ Glej str. 43.

³⁷ Glej str. 48.

dopolnjevanje in ne mešanje metod.³⁸ Pitamic ne nasprotuje Kelsnovemu parcialnemu pristopu k preučevanju prava *per se*, meni pa, da bi lahko čista teorija prava prav zaradi svoje čistosti spregledala vsebinsko zgradbo prava.³⁹

3.2. Pitamičeva temeljna norma

Ker temeljna norma šele utemeljuje pravo, Pitamic meni, da sama ne more biti pravna norma.⁴⁰ Po njegovem mnenju je socialnoetična norma, ki svojo vsebino črpa iz človeka oz. njegove narave.⁴¹ Iz narave človeka, kot družbenega bitja (ki ima zaradi te družbenosti normativne prvine),⁴² izhajajo določena načela, v skladu s katerimi morajo biti norme, da imajo značaj pravne norme.⁴³ Pitamic sprva ta načela poimenuje naravno pravo, pozneje pa jih vključi v samo naravo prava (temeljna načela niso zunaj oz. »nad« pravom, pač pa so konstitutivni element samega prava).⁴⁴ Temeljna norma za Pitamica tako ni hipotetična norma zunaj svojega predmeta, ampak objektivna norma, ki je lastna samemu predmetu preučevanja (je znotraj samega pojma prava in ne zunaj njega v opazovalčevem umu).⁴⁵

Bistveni prvini med temi načeli (in tako bistveni prvini prava) sta za Pitamica **red** in človečnost (človečno ravnanje).⁴⁶ Pitamic red razume kot trajno izvrševanje norm,⁴⁷ človečnost pa kot zunanje človečno ravnanje.⁴⁸ Pravni red (oz. temeljna norma) je torej zanj vsak »red, ki z urejanjem zunanjega človekovega vedenja učinkovito, tudi s prisilnimi ukrepi, zagotavlja življenje ljudi v sku-

³⁸ Glej str. 43, 48 in 30.

³⁹ Glej str. 38 in 39.

⁴⁰ Glej Pitamičev citat na str. 69: »... temeljna norma kot taka ni *pravna norma*, ker šele *utemeljuje pravo*«. (Vir citata je naveden v opombi 61). Podobno tudi na str. 35.

⁴¹ Glej str. 35.

⁴² Kot navaja Pitamic: »... človeška narava ni samo fakt, 'kajstvo', temveč obsega v svoji polnosti tudi normativne prvine; to pa prav zato, ker ima tudi družben značaj, to se pravi, da je človek po svoji naravi uvrščen v normativne odnose.« Glej str. 69, vir citata je naveden v opombi 63.

⁴³ Glej str. 35.

⁴⁴ Glej str. 35 in 36, zlasti opombo 90.

⁴⁵ Glej npr. str. 34.

⁴⁶ Glej str. 36.

⁴⁷ Glej str. 36, zlasti citat: »Ko norm nekega pravnega reda ne izvršujemo več trajno, ne služijo več 'redu' ... tedaj vlada tam 'nered' ...« (vir citata je naveden v opombi 91).

⁴⁸ Glej str. 36, zlasti citat: »Da pravo ostane pravo, sme odrediti ali dopuščati le zunanje človečno ravnanje, ne pa njegovega nasprotja, 'nečlovečnega ravnanja' ...« (vir citata je naveden v opombi 92).

pnosti *kot ljudi ...*«. ⁴⁹ Norma, ki zgreši svoj objekt v njegovem bistvu, za Pitamica ni pravna norma ⁵⁰ – pravo tako zanj ni pravo, če je njegova vsebina tako nečlovečna, da je zanikana njegova narava. ⁵¹

4. PRIMERJAVA KELSNOVEGA IN PITAMIČEVEGA POGLEDA (PITAMIČEV VPLIV NA KELSNA)

Razlike med Kelsnovim in Pitamičevim pogledom deloma izhajajo iz njunih različnih gledišč (zornih kotov). ⁵² Kelsen se je ustavil pri svoji vlogi čistega teoretičnega preučevalca (pravnega opazovalca) in tako pri preučevanju prava takega, kot je – odpiral je pomembna vprašanja in iskal možne rešitve, izbiro med njimi pa pripisoval drugim vedam (npr. politiki). ⁵³ Pitamica je zanimala tudi utemeljitev konkretnega družbeno **učinkovitega** pravnega reda, zato prava ni raziskoval samo kot takega (pravo kot normativna tehnika), ampak ga je zanimala tudi njegova kakovost. ⁵⁴

Prav **učinkovitost prava** se zdi ključna ideja, s katero je Pitamic vplival na razvoj Kelsnove misli. ⁵⁵ Pitamic ni prvi, ki je opozoril na načelo učinkovitosti (Kelsen je npr. menil, da »mora vsaka pravna konstrukcija izhajati iz določenih norm kot veljavnih pravnih pravil«; ⁵⁶ Verdross pa je menil, da konstituiranje prava ne bi imelo smisla, če tega konstrukta ne bi gradili na sociološkem dejstvu delujočih državnih redov), vendar pa je bil prvi, ki je idejo najbolj razločno metodološko razložil (s tem ko je načelo naslonil na Machovo teorijo o ekonomiji mišljenja). ⁵⁷

⁴⁹ Glej str. 36 (*vir citata je naveden v opombi 93*), enako tudi na str. 69 (*vir citata je naveden v opombi 62*).

⁵⁰ Glej str. 35.

⁵¹ Glej str. 43. Pavčnik na tem mestu opozori na podobno razmišljanje Radbrucha. Glej str. 44 in 45.

⁵² Pavčnik v odseku 6. 5. 2. *Pomen za sintetično (integralno) razumevanje prava in za dialog med teorijami* opozori na pomembnost zornega kota: »ali se s pravom ukvarjamo kot udeleženci pravne igre ali pa le kot njeni zunanji opazovalci«. Glej str. 49.

⁵³ Glej str. 70 in 71. Nazoren primer je npr. vprašanje razlage pravnih norm. Kelsen meni, da pravna teorija (čista teorija prava) pove, katere so možne razlage, pravnopolitično vprašanje pa je, kateri pomen je pravilen. (Glej str. 40).

⁵⁴ Glej zlasti str. 34.

⁵⁵ Pitamic pravi: »Ne pravim, da so bila moja izvajanja osnova za Vašo usmeritev, a mor-da so okrepila Vaše stališče.« (Glej str. 58). Pavčnik dodaja, da je Pitamičev slog v pismu vpljuden, saj je bil prepričan, da se je Kelsen odločilno oprl nanj (opomba 18 na isti strani). O Pitamičevi prepričanosti, da je Kelsen prevzel njegovo misel o učinkovitosti prava, Pavčnik piše tudi na strani 31.

⁵⁶ Glej str. 66, *vir citata je naveden v opombi 43*.

⁵⁷ Glej str. 66.

Skladno z Machovo ekonomsko naravo znanosti (vsa dejstva je treba posneti z enim miselnim procesom),⁵⁸ je Pitamic menil, da »mora pravnik izmed mnogih možnih sistemov norm izbrati tistega, ki ga lahko spravi najbolj v sklad z učinki najstvenih predstav, ki se izražajo v dejanskem dogajanju ...«. ⁵⁹ Zato je iskal izhodišče pravnega mišljenja, v katerem se sklada čim več normativnega in dejanskega (tj. najstva in biti).⁶⁰ Ker želimo s temeljno normo utemeljiti prav ta (tj. učinkovit) pravni red, in ne nekega drugega, je Pitamic prepričan, da mora biti nekaj že na sami učinkovitosti, kar narekuje, da jo upravičujemo s hipotetičnim najstvom.⁶¹ Ker pa je to »nekaj« že v učinkovitosti sami, hipotetične norme, ki bi jo utemeljevala, po njegovem mnenju sploh ne potrebujejo.⁶² Poleg tega učinkovitost kot dejstvo po normativni logiki ne more upravičiti norme. Načelo učinkovitosti tako ne utemeljuje temeljne norme, nam pa lahko pomaga pri njenem iskanju.⁶³ Temeljna norma kot izhodišče reda, ki učinkovito ureja zunanje človekovo vedenje tako, da zagotavlja življenje ljudi v neki skupnosti kot ljudi,⁶⁴ je namreč neposredno nadrejena skupku norm (pozitivnemu pravnemu redu), ki se bolj ali manj ustrezno (tj. učinkovito) izvršuje v državnem, pa tudi mednarodnem redu.⁶⁵

Kelsen je Pitamičevo načelo učinkovitosti upošteval in ga skušal vključiti v čisto teorijo prava. Pri tem je ekonomijo mišljenja ustrezno normativiziral⁶⁶ – iz spoznavnega načela (Pitamic je načelo učinkovitosti prava razumel kot spoznavni princip državnega prava) je napravil pravno načelo – tj. normo meddržavnega prava, nato pa jo povzel še v vsebino temeljne norme.⁶⁷

5. ZAKLJUČEK

Pavčnik meni, da je svojevrstna gonilna sila (srce) prava gibanje med normativnim in dejanskim.⁶⁸ Zato Pitamicu priznava zlasti zaslugo, da je podvomil v

⁵⁸ Glej str. 57.

⁵⁹ Str. 58.

⁶⁰ Glej str. 58.

⁶¹ Glej str. 60.

⁶² »Če pa je ta narekovalni vidik v sami učinkovitosti, je odveč, da bi jo upravičevali s čisto hipotetično normo ...«. (str. 60).

⁶³ Glej str. 60 in 61.

⁶⁴ Glej str. 36.

⁶⁵ Glej str. 61.

⁶⁶ Glej str. 66 in 67, pa tudi 31.

⁶⁷ Str. 31. Pitamic je menil, da Kelsen tako vprašanja temeljne norme ni rešil, temveč je problem le premaknil. Glej str. 32.

⁶⁸ Glej str. 42.

predmetno čistost prava in pravo naslonil na dejstva. Tako je med drugim utemeljil potrebo po uporabi različnih metod pri spoznavanju prava, zlasti združljivost induktivno-kavzalne metode z deduktivno-normativno metodo.⁶⁹ Zlasti s svojim spoznavnim načelom učinkovitosti prava pa je odločilno vplival na oblikovanje Kelsnove temeljne norme.⁷⁰ Pavčnik meni, da čeprav sta Pitamičev in Kelsnov pogled mestoma nesporno različna, pa ni nujno, da se med seboj izključujeta. Če ju ustrezno povežemo, se lahko dopolnjujeta.⁷¹

Mojca Zadavec,
univerzitetna diplomirana pravnica, doktorica pravnih znanosti

⁶⁹ Glej str. 66, opomba 48.

⁷⁰ Glej npr. stran 66 (kjer Pavčnik navaja, da je ključno vlogo pri vprašanju učinkovitosti odigrala Pitamičeva razprava Predpostavke ekonomije mišljenja v pravni znanosti), podobno tudi na strani 27.

⁷¹ Str. 21.

Prikaz knjige

UDK: 340.124

ZADRAVEC, Mojca: Čista teorija prava kot izziv**Pravnik, Ljubljana 2015, let. 70 (132), št. 9-10**

Ena ključnih vprašanj pravne teorije so, zakaj pravo kot tako velja, iz kje izhaja in kaj je poslednja (najvišja) norma, ki ga utemeljuje (oz. mu daje veljavo). S temi vprašanji so se ukvarjali tudi Hans Kelsen in člani njegovega seminarja, med katere je sodil Leonid Pitamic. Delo akademika Marijana Pavčnika *Čista teorija prava kot izziv* je v svojem bistvu prikaz nekaterih Pitamičevih pomislekov, idej, misli oz. ugovorov, ki osvetljujejo nekatere vidike razvoja čiste teorije prava ter Pitamičev prispevek in presežek v njem.

ZADRAVEC, Mojca: Pure Theory of Law as a Challenge**Pravnik, Ljubljana 2015, Vol. 70 (132), Nos. 9-10**

The main issues of the legal theory are: what gives validity to the law, where does it derive from, and what is its foundation (ultimate or supreme legal norm, which gives it the validity). These questions have been dealt with also by Hans Kelsen and his circle, among whom was also Leonid Pitamic. Academic Marijan Pavčnik's book *Pure theory of law as a challenge* is a display of some of Pitamic's concerns, ideas, thoughts and objections, which highlight some aspects of development of pure theory of law and Pitamic's contribution and surplus in it.